

SPECIALIŲ ŽINIŲ TAIKYMO VIEŠAJAME ADMINISTRAVIME POREIKIS

Prof., dr., **Eglė Bilevičiūtė**,
Mykolo Romerio universitetas,
Ateities g. 20, 08303 Vilnius, Lietuva,
<eglek@mruni.eu>

Anotacija

Administracinis procesas apima ne tik teisinius ginčus, o specialių žinių panaudojimo poreikis kyla ir priimant įvairius administracinius sprendimus viešajame administravime bei nagrinėjant administracinius ginčus ne teismo tvarka, t. y. administracinės procedūros ar *kvazi*-teismine tvarka. Įvairių institucijų darbuotojai pagal tarnybinius (pareigybinius) reikalavimus būna savo srities specialistais ir gali būti vertinami kaip turintys specialiųjų žinių, tame tarpe ir specialių teisinių žinių. Tačiau, Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas nenumato eksperto ar specialisto dalyvavimo priimant administracinius sprendimus. Todėl minėtos institucijos specialisto kompetenciją vertina savo nuožiūra. Vykdomosios valdžios subjektams vykdant jų kompetencijai priskirtas funkcijas neretai kyla administraciniai ginčai, dažniausiai tai yra asmens ir viešojo administravimo subjekto konfliktai, kurie yra sprendžiami pasitelkus administracinio proceso teisės normas. Jei kyla administracinis ginčas, jį gali spręsti *kvazi*-teisminės institucijos, tokios kaip įvairios administracinių ginčų komisijos. *Kvazi* teismine tvarka neišspręstas ginčas gali būti toliau perduodamas administraciniam teismui. Įvairių viešojo administravimo

įstaigų darbuotojai negali turėti visų reikalingų specialiųjų žinių, tame tarpe ir teisinių, nes administraciniai ginčai apima didelį spektrą skirtingų veiklos sričių. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas reglamentuoja, kad administracinėje byloje kilus klausimų, reikalaujančių specialiųjų mokslo, meno, technikos ar amato srities žinių, teismas ar teisėjas turi skirti ekspertą arba pavesti ekspertizės įstaigai atlikti ekspertizę. Nagrinėjant administracinį ginčą teisme gali būti pasitelkta ir specialistų paaiškinimais. Eksperto ir specialisto sąvokos taip pat yra apibūdintos Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatyme. Tačiau nei Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme, nei Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatyme, nei Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatyme nėra nuostatų dėl specialių žinių taikymo ikiteisminiuose procesuose.

Šio straipsnio tikslas yra nustatyti specialių žinių panaudojimo poreikį viešojo administravimo veikloje.

Raktiniai žodžiai: viešasis administravimas, administracinis procesas, specialios žinios, teisinės žinios, ekspertas, specialistas.

Įvadas

Viešasis administravimas – teisės aktais reglamentuota viešojo administravimo subjektų veikla, skirta teisės aktams įgyvendinti: administracinis reglamentavimas, administracinių sprendimų priėmimas, teisės aktų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo priežiūra, administracinių paslaugų teikimas, viešųjų paslaugų teikimo administravimas¹.

Administracinis procesas plačiąja prasme padeda viešojo administravimo subjektams atlikti jiems pavestas funkcijas, o asmenims – ginti valstybės subjektų pažeistas teises. Pagrindinės administracinio proceso sritys: viešasis administravimas, ikiteisminis administracinių ginčų nagrinėjimas, teisminis administracinių ginčų nagrinėjimas. Administraciniame procese reikalingas administracinių santykių įvertinimas. Tam dažnai prireikia specialių žinių. Specialiosios žinios – tai dėl specialaus išsilavinimo, per įgūdžius ir (ar) pasirengimą įgytos išsamios mokslo, meno ar kitos srities žinios². Specialių žinių panaudojimas nagrinėjant adminis-

tracines bylas teisme yra reglamentuotas, yra susiformavusi tam tikra teismų praktika, atlikti įvairūs moksliniai tyrimai, tačiau specialių žinių panaudojimas priimant administracinius sprendimus ar nagrinėjant administracinius ginčus ne teisme nėra aiškiai reglamentuotas bei ištirtas kaip Lietuvos, taip ir užsienio mokslininkų darbuose.

JAV mokslininkų publikacijose galima rasti specialių žinių *svarbos* viešajame administravime nagrinėjimą. John E. Kerrigan ir David W. Hinton teigia, kad geram valdymui reikalingos ne tik politinės ir socialinės, bet ir duomenų apdorojimo, informacinių sistemų ir susijusios technikos, inžinerijos žinios³. Viešųjų ir privačių sprendimų priėmimo ir situacijos valdymo efektyvumas priklauso nuo tinkamo situacijos vertinimo⁴. Derrick Anderson and Andrew Whitford pabrėžia, kad priimdamos veiksmingus sprendimus, vyriausybės remiasi informacija. Informacijos kokybė turi įtakos ekonominės veiklos apimčiai ir pobūdžiui, gamtinių ir socialinių

1 Lietuvos Respublikos Viešojo administravimo įstatymas, 1999 m. birželio 17 d., Nr. VIII-1234: <https://www.e-tar.lt/rs/actualaedition/TAR.0BDEFF-D850A66/tyVLCmBuAQ/format/ISO_PDF/>.
2 Baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių specialiųjų žinių panaudojimą, taikymo teismų praktikoje apžvalga AB-50-1: <<https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/baudziamuju-byly-apzvalgos/68>>.
3 Kerrigan, J. E., Hinton, D. W. (1980). *Knowledge and Skills Need for Tomorrow's Public administrators*: <<https://www.jstor.org/stable/3110202>>.
4 Wiig, K. M. (2000). Knowledge management in public administration. *Journal of Knowledge Management*. 6, 3, 1-28: <https://www.researchgate.net/publication/228382906_Knowledge_management_in_public_administration>.

sistemų atsparumui⁵.

Specialiųjų žinių taikymo problemas nagrinėjo ir Lietuvos, ir užsienio mokslininkai. Tačiau, pagrindinis dėmesys buvo skiriamas baudžiamosios ir civilinės teisės problemoms. Specialiųjų žinių sampratą ir taikymą teisės procesuose nagrinėjo Kęstutis Stungys⁶, Raimundas Jurka ir Karolis Kurapka, Rasa Žibaitė-Neliubšienė⁷. Specialiųjų žinių panaudojimą baudžiamajame procese taip pat nagrinėjo Gabriele Juodkaitė-Granskienė, Hendryk Malevski ir Remigijus Merkevičius⁸, Eglė Latauskienė⁹, Janina Juškevičiūtė ir Ryšardas Burda¹⁰. Galima rasti bendrų Lietuvos ir užsienio mokslininkų darbų, pvz., Giedrė Maslauskaitė ir Sofia Khatsernova¹¹. Grupė Mykolo Romerio universiteto mokslininkų išleido ir dabar aktualią mokslo studiją „Specialių žinių taikymo nusikaltimų tyrime mokslinė koncepcija ir jos realizavimo mechanizmas“¹². Specialiųjų žinių panaudojimą civiliniame procese nagrinėjo Rolandas Kriščiūnas¹³, Julius Bartkus¹⁴. Stasys Šedbaras¹⁵, Pranas Petkevičius¹⁶, Darius Urbonas¹⁷.

Jau XX amžiaus pabaigoje JAV teisininkai pradėjo taikyti ekspertų dalyvavimą administraciniame procese. XXI amžiaus pradžioje mokslininkai pradėjo rimtai analizuoti specialiųjų žinių taikymo administracinėje teisenoje aspektus. Dažnai tai atliko specialistai, kurie jau nagrinėjo kriminalistikos problemas. Mykolo Romerio universiteto mokslininkai Eglė Bilevičiūtė, Karolis Kurapka, Raimundas Jurka, Rolandas Kriščiūnas ir Roman Shapoval¹⁸, nagrinėjo kriminalistikos ir specialiųjų žinių panaudojimą administraciniame procese. Pažymėtina, kad dėl administracinės teisės savitumo skirtingose Vakarų Europos šalyse sunku rasti užsienio mokslininkų darbų šią temą¹⁹.

Dauguma mokslininkų specialiųjų žinių taikymą analizuoja per ekspertų veiklos vertinimą. Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė, Gabrielė Juodkaitė-Granskienė ir Virgilijus Pajaujis²⁰ analizavo eksperto veiklos aspektus. Tai pat ekspertų veiklą nagrinėjo užsienio mokslininkai Michael C Bowers²¹, Hubert L Dreyfus ir Stuart E. Dreyfus²², Rafal Ciesla²³, Mal-

- 5 Anderson, D., Whitford, A. (2018). The Public Administration of Knowledge Organizations. *Journal of Public Administration Research and Theory*. 1-5: <https://academic.oup.com/DocumentLibrary/jpart/AndersonWhitford_Introduction.pdf>.
- 6 Stungys, K. (2004). Specialių žinių samprata ir panaudojimo ypatumai. *Jurisprudencija*. 52(44), 81–91: <<https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3269/3067>>.
- 7 Jurka, R., Kurapka, K. (2016). Specialiųjų žinių panaudojimo procesuose unifikacija: realijos ir iššūkiai. *Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika XII*. P. 229–243; Jurka, R., Žibaitė-Neliubšienė, R. (2013). Specialios žinios kaip priemonė nustatant įrodymų patikimumą. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas studijos, praktika. II dalis: mokslinių straipsnių rinkinys*. P. 190–192; Kurapka, K., Jurka, R. (2017). Teisinių kaip specialiųjų žinių interpretacija: dialektinis požiūris. *Криминалистика*. 15, 10–26.
- 8 Juodkaitė-Granskienė, G. (2001). Teismo ekspertizės išvadų vertinimas. *Jurisprudencija*. 22(14); Juodkaitė-Granskienė, G., Malevski, H., Merkevičius, R. (2011). Teismo ekspertizės reglamentavimas – būklė ir perspektyvos. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika.VII.D.1*, 9–22.
- 9 Latauskienė, E. (2003). Specialiųjų žinių taikymas atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus, susijusius su narkotinėmis medžiagomis: būklė ir perspektyvos. *Jurisprudencija*. 43(35).
- 10 Juškevičiūtė, J. (2006). Specialiųjų žinių naudojimo formų Lietuvos baudžiamajame procese optimizavimas. *Jurisprudencija*. 11(89); Burda, R., Juškevičiūtė, J. (2006). Specialiųjų žinių naudojimo formų Lietuvos baudžiamajame procese optimizavimas. *Jurisprudencija*. 11(89), 20–21.
- 11 Maslauskaitė, G., Khatsernova, S. (2017). *Teismo ekspertizės ir objektų tyrimo reglamentavimo baudžiamajame procese Lietuvoje pakankamumas, atsižvelgiant į Europos Sąjungos standartus*: <https://teise.org/wp-content/uploads/2018/01/Maslauskaite_Khatsernova.pdf>.
- 12 Kurapka, V. E. ir kt.. (2012). *Specialių žinių taikymo nusikaltimų tyrime mokslinė koncepcija ir jos realizavimo mechanizmas: mokslo studija*.
- 13 Kriščiūnas, R. (2002). *Kriminalistikos metodų ir rekomendacijų panaudojimas civilinėje teisenoje: teoriniai ir metodiniai pagrindai*: <<https://www.lituanistika.lt/content/10563>>.
- 14 Bartkus, J. (2021). *Keli pastebėjimai apie eksperto išvados vertinimą Lietuvos civiliniame procese*: <<https://www.teise.pro/index.php/2021/02/10/j-bartkus-keli-pastebejimai-apie-eksperto-ivados-vertinima-lietuvos-civiliniame-procese/>>.
- 15 Šedbaras, S. (2002). Kai kurie administracinio proceso sampratos aspektai. *Jurisprudencija*. 31(23), 95–104.
- 16 Petkevičius, P. (2003). *Administracinių teisės pažeidimų bylų teiseną*.
- 17 Urbonas, D. (2003). Įrodinėjimo administracinių teisės pažeidimų bylose problemos. *Jurisprudencija*. 41(33), 130–140.
- 18 Bilevičiūtė, E., Bilevičienė, T., Kurapka, K. (2014). Application of criminalistics information in administrative procedure. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika = Criminalistics and Forensic Examination: Science, Studies, Practice = Криминалистика и судебная экспертиза: наука, обучение, практика. I dalis: mokslinių straipsnių rinkinys*. 22–31; Kurapka, K. (2015). Specialisto statuso reglamentavimas Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse. *Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika XI: mokslinių straipsnių rinkinys*. P. 159–171; Kriščiūnas, R., Shapoval, R. (2016). Kriminalistiniai metodai administracinėje teisenoje. *Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika XII = Criminalistics and Forensic Science: Science, Studies, Practice = Криминалистика и судебная экспертиза: наука, обучение, практика*. 247–250; Kurapka, K., Jurka, R. (2017). Specialios žinios administracinių nusižengimų kodekse: naujos trajektorijos? *Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika XIII. II dalis*. 45–55; Bilevičiūtė, E., Kurapka, K. (2017). Specialių žinių panaudojimo galimybės administracinio proceso ikiteisminėje ginčų nagrinėjimo stadijoje. *Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika XV = Criminalistics and Forensic Science: Science, Studies, Practice = Криминалистика и судебная экспертиза: наука, обучение, практика*. 60–72; Karolis Kurapka, „Specialių žinių panaudojimas administraciniame procese“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2020), https://aleph.library.lt/F?func=item-global&=&=&=&doc%5Fhbrary=MRU01&doc%5Fnumber=000066802&year=&volume=&sub%5Flibrary=MRUCB&pds_handle=GUEST.
- 19 Kurek, E. (2011). *Biegły w postępowaniu administracyjnym*, <<https://docplayer.pl/20734384-Biegly-w-postepowaniu-administracyjnym.html>> (2011).
- 20 Paužaitė-Kulvinskienė, J., Juodkaitė-Granskienė, G., Pajaujis, V. (2016). Teismo eksperto pareigos, atsakomybė ir iš jos kylančios sankcijos. Lietuvos kontekstas ir Europos perspektyva. *Teisės apžvalga* 2, 14. P. 306–326.
- 21 Bowers, M. C. (2013). *Testimony: Science, Law and Expert Evidence*.
- 22 Dreyfus, H. L., Dreyfus, S. E. (2005). Expertise in real world contexts. *Organization Studies* 26, 5. P. 779–792.
- 23 Ciešla, R. (2005). Specialistic expertise in the Polish doctrine of penal proceedings and criminalistics. *Jurisprudencija*, 66, 58. P. 12.

colm Craig²⁴, Michael E Rackemann²⁵. Virgilijus Valančius ir Rimvydas Norkus²⁶ nagrinėjo įrodinėjimo administraciniame procese aspektus. Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė²⁷ nagrinėjo administracinės teisenos problemas.

Aukščiau minėti Lietuvos ir užsienio mokslininkai susieja specialiųjų žinių taikymą su teisėjų darbu. Apie tai rašo Rebecca L. Sandefur²⁸, Marcello Gaboardi²⁹. Ekspertų dalyvavimo administraciniame procese nagrinėjo Sidney A.

Shapiro³⁰, Lisa Schultz Bressman³¹ ir kiti JAV mokslininkai³², Kanados mokslininkas Michael Stephens³³, Ukrainos mokslininkės Iryna Nesterova ir Natalya Shelever³⁴.

Todėl šio straipsnio tikslas yra nustatyti specialiųjų žinių panaudojimo poreikį priimant administracinius sprendimus įgyvendinant viešojo administravimo veiklas ir pateikti šiuo klausimu įžvalgas.

1. Specialios žinios kaip administracinių santykių vertinimo šaltinis

Viešojo administravimo veikla yra valstybės bendravimo ir bendradarbiavimo su jos piliečiais bei kitais suinteresuotais asmenimis atspindys. Tuo tarpu, nagrinėjant administracinio proceso ypatumus, Stasys Šedbaras teigia, kad: „Administracine jurisdikcine veikla galima vadinti tuos administracinius procesus, kurių metu yra nagrinėjami ginčai dėl teisės viešojo administravimo srityje, taikoma administracinė atsakomybė arba kitos administracinės prievartos priemonės“³⁵. Taigi, administracinėje justicijoje teisinių santykių viena šalis visada būna valstybės valdymo institucija arba pareigūnas, veikiantis valstybės vardu, kita – administracinių teisinių santykių subjektas³⁶. Tačiau, ir valstybės institucijos ar jos pareigūno atliekamas teisės taikymas visada įgyja tam tikrą procesinę formą.

Administracinė teisė – tai viešojo administravimo teisinis pagrindas, savarankiška teisės šaka, kurią sudaro teisės normos, reguliuojančios viešojo administravimo santykius politinėje, socialinėje bei ūkinės sferose, ir administracinės teisenos santykiai³⁷. Lisa Schultz Bressman teigia, kad administracinė teisė įtakojama procedūrinių formalumų ir politi-

nės kontrolės klausimų. Teismai gali rengti administracines procedūras tam tikram politiniam tikslui užtikrinti³⁸. Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė mano, kad „iš administracinės teisės tikimasi administracinės naštos mažinimo ūkio subjektams ir administracinių ginčų nagrinėjimo veiksmingumo didinimo“³⁹. Administracinė teisė yra susijusi su principais, kuriais reglamentuojami įvairūs vyriausybės pareigūnų ir įstaigų, vykdydami teisės aktuose numatytus įgaliojimus, priimami sprendimai, ir galimos teisės gynimo priemonės ginčijant tokius sprendimus⁴⁰. Administracinių bylų teisenos įstatymas (toliau – ir ABTĮ)⁴¹ nustato, kad administracinis teismas sprendžia viešojo administravimo srities ginčus (ABTĮ 3 str. 1 d.). ABTĮ 3 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „Teismas nevertina ginčijamo teisės akto ir veiksmų (neveikimo) politinio ar ekonominio tikslingumo požiūriu, o tik nustato, ar konkrečiu atveju nebuvo pažeistas įstatymas ar kitas teisės aktas, ar viešojo administravimo subjektas neviršijo kompetencijos, taip pat ar teisės aktas arba veiksmas (neveikimas) neprieštarauja tikslams ir uždaviniams, dėl kurių institucija buvo įsteigta ir gavo įgaliojimus“⁴². Tačiau Lietuvos vyriausiojo adminis-

24 Craig, M. (2012). Expert evidence in the Land and Environment Court of New South Wales: A Synopsis. *Australian Environment Review* 27, 8. P. : 269.

25 Rackemann, M. E. (2012). The Management of Experts. *Journal of Judicial Administration*, 21. P. 168.

26 Valančius, V., Norkus, R. (2006). Nacionalinis teisinis diskursas dėl administracinio proceso. *Jurisprudencija*, 3, 81. P. 91–98.

27 Paužaitė-Kulvinskienė, J. (2020). Administrative Liability in Lithuania: The Model of Corporate Administrative Liability. *Legal Developments During 30 Years of Lithuanian Independence: Overview of Legal Accomplishments and Challenges in Lithuania*; Paužaitė-Kulvinskienė, J. (2017). *The Principle of Effective Legal Protection in Administrative Law of Lithuania. The Principle of Effective Legal Protection in Administrative Law – A European Comparison*. P. 190–217.

28 Sandefur, R. L. (2015). Elements of Professional Expertise: Understanding Relational and Substantive Expertise through Lawyers' Impact. *American Sociological Review*. 80, 5. P. 909–933.

29 Gaboardi, M. (2017). How Judges Can Think: The Use of Expert's Knowledge as Proof in Civil Proceedings. *Global Jurist*: <<https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/gj-2017-0027/html>>.

30 Shapiro, S. A. (2016). The Failure to Understand Expertise in Administrative Law: The Problem and the Consequences. *Wake Forest Univ. Legal Studies Paper*. P. 1097–1153: <<https://ssrn.com/abstract=2720970> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2720970>>.

31 Schultz Bressman, L. (2007). Procedures as Politics in Administrative Law. *Columbia Law Review*, 107, 8. P. 1749–1821: <<https://scholarship.law.vanderbilt.edu/faculty-publications/172>>.

32 An overview of the use of experts in administrative proceedings: <https://ttu-ir.tdl.org/bitstream/handle/2346/73295/15_1TE~1.PDF?sequence=1>.

33 Stephens, M. *Expertise in administrative law: institutional or individualized assessment?*: <http://www.cba.org/cba/cle/pdf/michael_stephens_paper.pdf>.

34 Nesterova, I., Shelever, N. (2021). Expert and legal expert as participants of administrative process. *Administrative law and procedure*, 152. P. 69–78.

35 Šedbaras, S. (2002). Kai kurių administracinio proceso vidinės struktūros elementų sampratos problemos. *Jurisprudencija*, 32, 24. P. 41–53.

36 *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Administracinė teisė: <<https://www.vle.lt/straipsnis/administracine-teise/>>.

37 MOKSLAI.LIETUVIUZODYNAS.LT. Administracinė teisė: <<https://mokslai.lietuviuzodynas.lt/teise/administracine-teise-3>>.

38 Bressman, *supra* note, 41.

39 Nuo „gero administravimo“ principo verslo reguliavime iki asmens biometrinių duomenų panaudojimo viešajame administravime. *Teisė.Pro*, 2019 m. birželio 7 d.: <<https://www.teise.pro/index.php/2019/06/07/nuo-gero-administravimo-principo-verslo-reguliavime-iki-asmens-biometriniu-duomenu-panaudojimo-viesajame-administravime/>>.

40 Stephens, *supra* note, 43.

41 Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. TAR: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.67B5099C5848/asr>>.

42 Maslauskaitė ir Khatsernova, *supra* note, 15.

tracinio teismo praktikoje⁴³ nurodyta, kad „Tai, kad viešojo administravimo subjektas turi ekonominių klausimų vertinimo laisvę, nereiškia, jog teismas turi susilaikyti nuo viešojo administravimo subjekto atliekamos teisinės ekonominių duomenų kvalifikacijos kontrolės“. Vadinasi, jei viešojo administravimo subjektas priimtą individualų sprendimą pagrįstų ir specialiosiomis žiniomis, teismai turėtų didesnę galimybę įvertinti visapusiškai tokį administracinį sprendimą.

Didelę reikšmę turi administracinių santykių skirtingų aspektų vertinimas. Tam dažnai prireikia specialių žinių. Lietuvos teismų praktikoje nustatyta, kad specialiosios žinios – tai dėl specialaus išsilavinimo, per įgūdžius ir (ar) pasirengimą įgytos išsamios mokslo, meno ar kitos srities žinios. Specialiosios žinios nėra visuotinai žinomos, kasdienės žinios – tai išsamios kažkurių mokslo, technikos, meno ar kitos srities žinios, reikalingos objektams tirti ar ekspertizei atlikti⁴⁴. Viešojo administravimo įstatyme⁴⁵ specialiųjų žinių apibrėžimo nėra, todėl dažnai atsiranda ginčių dėl tokių žinių turinčių specialistų (ekspertų) kompetencijos. Viešajame

administravime ekspertu vadinami tie, kuriems tokį vardą suteikia įstaiga ar institucija, turinti teisę tą vardą teikti, būdama įsitikinusi, kad specialistas to vardo vertas, arba patikrinusi jo išmanymą ir laimėjimus profesinėje srityje. Tam tikrais atvejais gali ir nereikti papildomų ekspertų, pakanka pareigūnų specialiųjų žinių. Pavyzdžiui, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nutartyje akcentavo, kad ne komercinis pasiūlymas, o dokumentai, patvirtinantys turto įsigijimą ir apmokėjimą už jį, yra tie dokumentai, kurių pagrindu atliekamas ūkinės operacijos vertinimas ir paramos sumų išmokėjimas. Nacionalinė mokėjimo agentūra atliktam kainų palyginimui nereikėjo specialių žinių, todėl Nacionalinei mokėjimo agentūrai nereikėjo atlikti ekspertinio tyrimo, kad būtų nustatytas kainos užaukštinimas⁴⁶.

Darytina išvada, kad specialių žinių panaudojimas yra aktualus viešajame administravime, praktikoje, priimant administracinius sprendimus, tokios žinios dažnai taikomos, tačiau galiojantys teisės aktai aiškiai nereglementuoja specialių žinių taikymą viešajame administravime.

2. Įrodymai administracinėje teisenoje

Administracinių bylų teisenos įstatyme⁴⁷ nurodyta, kad priimdamas sprendimą administracinis teismas privalo įvertinti teismo posėdyje ištirtus įrodymus. Teismas vertina įrodymus pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku, išsamiu ir objektyviu bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamasis įstatymu, taip pat teisingumo ir protingumo kriterijais. Administracinėje byloje kilus klausimų, reikalaujančių specialiųjų mokslo, meno, technikos ar amato srities žinių, teismas ar teisėjas turi skirti ekspertą arba pavesti ekspertizės įstaigai atlikti ekspertizę. Administracinėje teisėje ekspertizė yra svarbi tyrimo dalis, o jos tinkamas įvertinimas yra svarbus siekiant išlaikyti teisinės valstybės principą⁴⁸. Sidney A. Shapiro⁴⁹ mano, kad ekspertizė administracinėje teisėje vaidina pagrindinį vaidmenį. Teisės normos nustato ekspertizės naudojimą administraciniame procese ir turi įtakos praktiniam ekspertizės naudojimui viešajame administravime. Tačiau administracinė teisė neįvertina daugialypių, sudėtingų ekspertų vaidmenų viešojo administravimo srityje. Patirtis rodo, kad ne tik ekonomika, bet ir kitos disciplinos suteikia patikimų įžvalgų apie kompetencijų panaudojimą viešajame administravime.

Specialisto išvadoje ar ekspertizės akte esantys duomenys yra įrodymai ir vertinami vadovaujantis tomis pačiomis taisyklėmis kaip ir kiti įrodymai, vadovaujantis įstatymu.

Tačiau ekspertizės akto ir specialisto išvados, kaip įrodymų šaltinio, vertinimas turi specifiką, nes aplinkybes, turinčias reikšmės bylai išspręsti, nustato asmuo, turintis specialių žinių⁵⁰. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad pagal įrodinėjimo taisykles įrodymai, kurie gaunami pasitelkiant specialias žinias, paprastai gali būti paneigti bei nuginklėti taip pat pasitelkiant tik specialias žinias⁵¹. Pavyzdžiui, teismų praktikoje teigiama, jog turto vertinimo ataskaita – tai įrodymai, kurie buvo surinkti panaudojant specialias žinias, todėl ir jų turinio vertinimas gali būti atliekamas tik pasinaudojus tokiomis pačiomis specialiomis žiniomis⁵². Įrodymų tyrimas yra labai svarbus įrodinėjimo proceso etapas, atliekamas teismo posėdyje nagrinėjant bylą. Jo metu, laikantis betarpiškumo principo (ABTĮ 79 str. 1 d.), išklaunami šalių paaiškinimai, liudytojų parodymai, *specialistų* paaiškinimai ir *ekspertų* išvados. Teismas gali savo sprendimą grįsti tik tais įrodymais, kurie buvo ištirti teismo posėdžio metu (2011 m. birželio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A756-3017/2011)⁵³.

ABTĮ 1 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad nagrinėjant administracines bylas, Civilinio proceso kodeksu bus remiamasi tais atvejais, kai šis įstatymas tiesiogiai numatys tokio pobūdžio normas taikyti. 2021 m. vasario 3 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutartyje civilinėje byloje (Civilinė byla

43 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, taikant Administracinių bylų teisenos įstatymo normas, apibendrinimas. (2012): <https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/23_apibendrinimas.pdf>.

44 Baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių specialiųjų žinių panaudojimą, taikymo teismų praktikoje apžvalga, *supra note*, 2..

45 Lietuvos Respublikos Viešojo administravimo įstatymas, *supra note*, 1.

46 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2725-415/2020: <<https://www.nma.lt/index.php/naudinga-informacija/teisine-informacija/teises-aktu-pazeidimai/naujausia-teismu-praktika/20116>>.

47 Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, *supra note*, 51.

48 Stephens, *supra note*, 43.

49 Shapiro, *supra note*, 40.

50 Maslauskaitė ir Khatsernova, *supra note*, 15.

51 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis administracinėje byloje Nr. A-438-202/2014.

52 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis administracinėje byloje Nr. A-438-1655/2010.

53 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, taikant Administracinių bylų teisenos įstatymo normas, apibendrinimas. (2012): <https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/23_apibendrinimas.pdf>.

Nr. e3K-3-9-421/2020) pateikė svarbių išaiškinimų, susijusių su ekspertizės, kaip įrodinėjimo priemonės, vertinimu civiliniame procese. Konkretūs faktiniai duomenys, gauti ekspertinio tyrimo metu, gali būti atmesti kaip įrodymas (kritiškai įvertinti), jei manoma, kad jie nepagrįsti, nepatikimi ar turi

kitokių trūkumų⁵⁴.

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą teismų praktiką, galima analogiškas nuostatas ir principus taikyti įrodymų pateikimui bei vertinimui priimant administracinius sprendimus, kai naudojamos specialios žinios.

3. Eksperto ir specialisto pasirinkimas ir kompetencijos vertinimas

Daugelį metų žmonės, priimdami sunkius sprendimus, pasitikėjo ekspertų nuomone. JAV administracinio proceso apžvalgoje⁵⁵ teigiama, kad administracinės teisės teisėjai, advokatai ir kiti dalyvių nuomonę priklauso nuo eksperto, kuris paaiškina jiems specialius dalykus. Ekspertų sprendžiamais klausimais tampa vis sudėtingesni, todėl eksperto parodymų reikšmė didėja. Europos veiksmingo teisingumo komisija (CEPEJ) priėmė rekomendacijas dėl teismo paskirtų ekspertų vaidmens teisiniuose procesuose⁵⁶. Rekomendacijos skirtos nustatyti pagrindinius principus, susijusius su ekspertų vaidmeniu Europos Tarybos valstybių narių teismų sistemose. Šie principai taikomi visiems ikiteisminiams ir teisiniams procesams visose teisės srityse, ne tik civilinėse, bet ir *administracinėse* bylose. Rekomendacijos nustato minimalų praktikos standartą, kurio turėtų laikytis visi ekspertai. Ekspertas privalo nustatyti ir pateikti teismui tuos faktus, kuriuos gali sužinoti tik specialistai, atliekantys objektyvų stebėjimą. Jis perduoda teisėjui mokslines ir (arba) technines žinias, kurios leidžia teisėjui atlikti objektyvų ir aiškų faktų tyrimą ir vertinimą.

Atkreiptinas dėmesys, kad nei Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme⁵⁷, nei Lietuvos Respublikos ikiteisminės administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatyme nėra numatyta galimybė sprendimo priėmimui ar administracinio skundo nagrinėjimui ikiteisimine tvarka pasitelkti specialisto ar eksperto pagalbą. Analizuojant Viešojo administravimo įstatymo nuostatas, pažymėtina, kad viešojo administravimo subjektas administracinio sprendimo priėmimui gali prašyti iš kitų subjektų administraciniam sprendimui priimti reikalingos informacijos, o iš kitų viešojo administravimo subjektų - tarnybinės pagalbos. Tačiau tokia viešojo administravimo subjekto teisė neapima teisės pasitelkti specialisto ar eksperto pagalbos.

Tiriant ir nagrinėjant baudžiamąsias ir civilines bylas daroma daug įvairių rūšių ekspertizių. Jos vadinamos teismo ekspertizėmis, nes daromos ikiteisminio tyrimo institucijų bei teismų pavedimu. Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymo (toliau - TEĮ)⁵⁸ 3 str. pateiktos pagrindinės sąvokos: *ekspertinis tyrimas* – proceso įstatymų ir šio įstatymo nustatyta tvarka teismo *eksperto ar specialisto* atliekamas

tyrimas, kuriam reikia specialių žinių (teismo ekspertizė, objektų tyrimas ir konsultacija); *teismo ekspertas* – asmuo, turintis teismo eksperto kvalifikaciją ir įrašytas į Lietuvos Respublikos teismo ekspertų sąrašą; *teismo ekspertizė* – teismo eksperto atliekamas teismo ar teisėjo jam pavestas tyrimas, kuriuo šis ekspertas atsako į specialių žinių reikalaujančius klausimus ir kurio rezultatus jis fiksuoja ekspertizės akte. TEĮ 6 straipsnis apibūdina reikalavimus asmenims, siekiantiems tapti teismo ekspertais. Teismo ekspertas Lietuvoje – asmuo, turintis teismo eksperto kvalifikaciją ir įrašytas į Lietuvos Respublikos teismo ekspertų sąrašą⁵⁹. Administracinių bylų teisenos įstatyme⁶⁰ specialios žinios minimos 60 straipsnyje „Specialistas“: „Tam tikros srities specialistas kviečiamas tais atvejais, kai nagrinėjant administracinę bylą teisme reikia *specialiųjų žinių* dokumentams, daiktams ar veiksams ištirti ir įvertinti“ ir 61 straipsnyje „Ekspertas ir jo išvada“: „Jeigu administracinėje byloje kyla klausimų, reikalaujančių *specialiųjų* mokslo, meno, technikos ar amato srities *žinių*, teismas ar teisėjas skiria ekspertą arba paveda ekspertizės įstaigai atlikti ekspertizę“. Eksperto (specialisto) atliktam *ekspertiniam tyrimui* ir vieną iš proceso šalių konsultavusio *specialiųjų žinių turinčio* asmens konsultacinei išvadai teismų praktikoje suteikiama nevienoda teisinė reikšmė.

Eksperto išvada yra savarankiška įrodinėjimo priemonė, todėl jos nereikia painioti su rašytiniais įrodymais. Tais atvejais, kai koks nors ekspertinis tyrimas byloje atliekamas ne pagal teismo nutartį, tai, nepaisant to, kad toks rašytinis aktas yra tiriamojo–mokslinio pobūdžio, jame pateikta išvada negali būti laikoma įrodymu kaip eksperto išvada (ABTĮ 62 str.), toks dokumentas gali atitikti rašytinį įrodymą (ABTĮ 57 str. 2 d.) (2009 m. sausio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A442-1304/2009). ABTĮ 62 str. 4 dalis numato, jog eksperto išvada teismui neprivaloma, tačiau teismo nesutikimas su eksperto išvada turi būti motyvuojamas. Eksperto išvada galėtų būti paneigta, jei būtų nustatyta, kad ekspertizė paskirta ir atlikta neteisėtai, kad ekspertas nekompetentingas šioje mokslo srityje ir pan. (2009 m. rugsėjo 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A438-1077/2009)⁶¹.

Teismų praktika patvirtina, jog specialisto paprastai prireikia tuomet, kai byloje surinkti duomenys yra prieštaringi

54 Bartkus, *supra note*, 18.

55 An overview of the use of experts in administrative proceedings, *supra note*, 42.

56 European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). (2014). Guidelines on the role of court-appointed experts in judicial proceedings of Council of Europe's Member States: <<https://rm.coe.int/168074827a>>.

57 Lietuvos Respublikos Viešojo administravimo įstatymas, *supra note*, 1.

58 Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas Nr. IX-1161. Nauja redakcija nuo 2020 m. liepos 01 d.: Nr. XIII-3028. TAR:<<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.286DC4AF9827/asr>>.

59 Graželis, A. (2013). Ekspertai ir „ekspertai. APŽVALGA: <<http://apzvalga.eu/ekspertai-ir-ekspertai.html>>.

60 Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, *supra note*, 51.

61 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, taikant Administracinių bylų teisenos įstatymo normas, apibendrinimas. (2012): <https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/23_apibendrinimas.pdf>.

(2010 m. gruodžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A438–3362/2010) ir reikia vertinti įrodymus, kurie jau buvo surinkti panaudojant specialias žinias, kurių teismas neturi (2011 m. vasario 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A442-203/2011). Skirtingai nuo ekspertų, vieningo specialistų sąrašo nėra, tačiau yra mokslo sričių, kur tokios kategorijos asmenys (kaip atestuoti specialistai ir pan.) išskirti, ir kas turi reikšmę vertinant jų pateiktus paaiškinimus. Specialistas turi tokias pat kaip ir ekspertas teises (ABTĮ 63 str.)⁶².

ABTĮ nepateikia aplinkybių, kurias nustatant reikia atlikti ekspertizę, tačiau administracinių teismų praktika patvirtina, jog ji dažniausiai skiriama sprendžiant iš tiesų sudėtingus ir specifinius klausimus, kai ekspertizės išvada tampa tiesiog būtinu įrodymu. Pavyzdžiui, ekspertizės buvo skirtos atsakyti į byloje iškilusius svarbius klausimus statybos teisiinių santykių sferoje, mokestiniuose ginčuose, nelaimingo atsitikimo darbe atvejais, šilumos energijos sąnaudų skaičiavimams ir t. t.⁶³

Administracinėje byloje Nr. A-2250-492/2016 Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pripažino, kad negalėjo būti retroaktyviai taikomos Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymo nuostatos, nustačiusios Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybai įgaliojimus nagrinėti fizinių ar juridinių asmenų, kitų organizacijų ar jų padalinių skundus (pranešimus) dėl Teismo ekspertų profesinės etikos kodekso pažeidimų bei atsakomybės teismo ekspertams taikymo: atsakomybė pagal įstatymo redakciją, įsigaliojusią nuo 2014 m. kovo 1 d., negalėjo būti taikoma už pažeidimus, teismo eksperto padarytus iki šio laikotarpio⁶⁴.

Tam, kad būtų galima vertinti ekspertinį tyrimą bei jo pagrindu padarytas išvadas kaip patikimas, reikia atsižvelgti į keletą esminių aspektų. Pirma, įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka pagrįsta teisė atlikti ekspertinį tyrimą, deranti su kvalifikaciniais gebėjimais (profesionalumo principas). Antra, daromų išvadų pagrindimas įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka pagrįstomis metodikomis (skaičiavimais)⁶⁵. Nei įrašymas į teismo ekspertų sąrašą, nei kvalifikaciniai pažymėjimai nėra būtina sąlyga, suteikianti teisę atlikti teismo ekspertizę. Svarbu, kad ekspertas turėtų specialiųjų žinių tokiai ekspertizei atlikti, o jo objektyvumas ir nešališkumas nekeltų jokių abejonių (Administracinė byla Nr. A-3814-

575/2020)⁶⁶. Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnyba 2019 m. atliko teismo ekspertų atrankos proceso antikorupcinį vertinimą⁶⁷, atsižvelgiant į teismo eksperto svarbą ir įtaką baudžiamajame, civiliniame ir *administraciniame* procesuose. Teigiama, kad šiuo metu Lietuvoje nėra sukurta bendros ar vienodos ekspertizės įstaigose ekspertų parinkimo ir ekspertizės duomenų fiksavimo sistemos. Todėl siūloma sukurti teisės aktus atitinkančią informacinę sistemą arba tobulinti sukurta informacinę sistemą, kuri automatiškai atrinktų ekspertus baudžiamųjų, civilinių ir *administracinių* bylų visose stadijose; proceso įstatymus papildyti eksperto atrankos kriterijais, pagal kuriuos būtų aiškos ekspertizės įstaigos ar joje dirbančio, ar privataus eksperto parinkimo priežastys.

Šiuo metu plačiai taikomi mediacijos metodai. Tai yra įstatymo lygmeniu legalizuotas procesas, sėkmingai pradėtas taikyti praktikoje ne tik ikiteisminiame ginčų sprendime (pvz., administracinių ginčų komisijose), bet ir teisminėje mediacijoje administraciniuose teismuose⁶⁸. Dažnai šalys pagedauja, kad mediatorius būtų labai geras tam tikros srities specialistas. Tačiau, mediatorius negali stoti nei vienos iš šalių pusėn ar išspręsti ginčą už šalis. Geras tam tikros srities išmanymas tik sutaupo laiko mediatoriui ir šalims, nes mediatorius gali greičiau perprasti situaciją. Sudėtinguose ginčuose dažnai kyla ekspertinių žinių trūkumo problema, kurią paprastai teismuose bandoma spręsti pasitelkiant tam tikros srities ekspertus. Tikslinga mediacijos metu pasitelkti ekspertą dėl ginčo objekto specifikos išsiaiškinimo, o ne dėl šalių pozicijų ar interesų įvertinimo ar pagrindimo⁶⁹.

Šiai dienai viešajame administravime dažnai ekspertu vadinamas tiesiog atitinkamos institucijos parinktas tam tikros srities žinovas, tačiau, apibendrinant pateiktą, galime daryti išvadą, kad ir viešajame administravime analogiškai pasitelkiant specialias žinias galima įtvirtinti eksperto ir specialisto sąvokas. Tačiau, manau, kad pakaktų tiesiog atsižvelgiant į jau suformuotas eksperto, specialisto ir kitas sąvokas tiesiog nurodyti, kad ir viešajame administravime minėtos sąvokos būtų suprantamos analogiškai kaip ir TEĮ. Kalbant apie ikiteisminį administracinių ginčų nagrinėjimą ekspertizės, ekspertinio tyrimo, eksperto, specialisto ir kitos susijusios sąvokos bei veiklos nuostatai turi būti taikomi visiškai analogiškai kaip ABTĮ.

62 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, taikant Administracinių bylų teisenos įstatymo normas, apibendrinimas. (2012): <https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/23_apibendrinimas.pdf>.

63 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, taikant Administracinių bylų teisenos įstatymo normas, apibendrinimas. (2012): <https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/23_apibendrinimas.pdf>.

64 Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 41, 2021: <<https://www.lvat.lt/doclib/cdewhejheibdy742x6azzxcjw6t4q31>>.

65 Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo nutartis administracinėje byloje Nr. eA-777-415/2017: <<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=89f4fc77-520d-4fce-b0cf-7edd454f9bd1>>.

66 Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 39, 2020 metų sausis–birželis: <https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2021/02/lvat-biuletenis_39.pdf>.

67 Antikorupcinio vertinimo išvada dėl teismo ekspertų atrankos (paskyrimo) proceso, 2019 m. rugsėjo 19 d., Nr. 4-01-8148: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?fwid=-pdh4on994&documentId=2020c481dacd11e9a85be81119c7a8fa&category=TAK>>.

68 Kaminskienė, N. Mediacijos galimybės viešųjų pirkimų srityje. *Vilniaus apygardos teismas*, 2022 m. vasario 14 d.: <<https://vat.teismas.lt/naujienu/mediacijos-galimybes-viesuju-pirkimu-srityje/788>>.

69 Mediatoriaus vadovas. *Metodinis leidinys*. (2019): <<https://tm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/mediacija/metodinis-leidiny-mediatoriaus-vadovas>>.

4. Ekspertų dalyvavimo administraciniame procese reglamentavimas Europos Sąjungos šalyse

Europos e. teisingumo portalas pateikia informacija apie ekspertus Europos Sąjungos šalyse⁷⁰. Šias nacionalines informacijos suvestines parengė Europos ekspertizės ir ekspertų institutas (EEEE) pagal Europos Komisijos teisingumo programos finansuojamą Ekspertų paieškos projektą. Portale nurodyta, kad „Ekspertas yra teismo arba šalių paskirtas asmuo, kuris teismo proceso metu teikia ekspertines žinias tam tikru klausimu“. Dauguma šalių nustato pripažinimo ekspertu teismo procese reikalavimus (išsilavinimas, mokymas ir (arba) sertifikavimas). Graikijoje ir Nyderlanduose ekspertai turi būti profesinės asociacijos nariai. Beveik visur egzistuoja oficialūs ekspertų sąrašai arba registrai. Išsamių ekspertų registrai nėra Vokietijoje ir Švedijoje. Portugalijoje be *Ekspropriacijos kodekse* numatytų procedūrų nėra jokio kito oficialaus ekspertų sąrašo. Nyderlanduose yra du registrai: civilinės ir administracinės teisės ir baudžiamosios teisės sritys. Ekspertai gali būti įvairių tipų: liudytojas – ekspertas, techninis ekspertas, teisės ekspertas ir kiti. Daugumos Europos Sąjungos šalių teisinė bazė numato ekspertų dalyvavimą administraciniame procese. Paprastai ekspertų pareigos ir atsakomybė nustatomos nacionaliniais įstatymais. Teismo ekspertizei taikytinos nuostatos, be kitų teisės aktų, užregistruotos Čekijos, Vokietijos, Graikijos, Nyderlandų, Austrijos *Administracinio proceso kodekse*. Atskiri teismo ekspertizės įstatymai yra Slovėnijoje (*Slovėnijos teismo ekspertų, sertifikuotų vertintojų ir teismo vertėjų žodžiu įstatymas*), Prancūzijoje (1971 m. bir-

želio 29 d. įstatymas 71-498 dėl teismo ekspertų su visais kelis kartus atliktais pakeitimais), Čekijoje (*Įstatymas Nr. 36/1967 dėl ekspertų ir vertėjų žodžiu*), Danijoje (*Teisingumo administravimo įstatymas, 2018 m. lapkričio 14 d. suvestinė redakcija Nr. 1284*), Liuksemburge (1971 m. liepos 7 d. *Įstatymas dėl represinių ir administracinių bylų, prisiekusių ekspertų, vertėjų raštu ir žodžiu institucijos*). Šis įstatymas taikomas tik baudžiamosiose ir administracinėse bylose). Yra valstybių, kuriose administracinio pobūdžio ginčai yra sprendžiami civilinio proceso tvarka: Estija, Kroatija, Malta, Rumunija, Portugalija. Portugalijoje *Ekspropriacijų kodekse* (patvirtintame rugsėjo 18 d. įstatymu Nr. 168/99) numatytas ekspertų dalyvavimas byloje dėl ekspropriacijos paskelbimo naudinga visuomenei ir byloje dėl administracinio valdymo vykdymo. Švedijoje teismo ekspertizė reglamentuojama *Švedijos Teismo proceso kodekse*.

Europos Sąjunga vienija labai įvairias valstybes, turinčias nevienodą istorinę patirtį, savitus vidinės politinės organizacijos modelius, skirtingas viešojo valdymo tradicijas. Valstybės sąsajos su viena ar kita viešojo administravimo sistema neišvengiamai lemia ir tam tikrus jos valstybės tarnybos, praktiškai vykdančios viešojo administravimo funkcijas, bruožus, jos veiklos organizavimą ir tam tikrą stiliistiką⁷¹. Įtvirtinant specialių žinių panaudojimą viešajame administravime būtų naudinga pasitelkti ir gerąją užsienio šalių praktiką atlikus šio klausimo išsamesnį tyrimą.

Išvados

Administracinis procesas apima ne tik teisminius ginčus, o specialių žinių panaudojimo poreikis kyla ir priimant administracinius sprendimus viešajame administravime bei nagrinėjant administracinius ginčus ne teismo tvarka, t. y. administracinės procedūros ar kvazi-teismine tvarka.

Specialiųjų žinių pobūdis leidžia atriboti atskiras ekspertizės, ar specialisto atliekamo objektų tyrimo rūšis ir apibrėžti jų kompetenciją. Specialistui netaikomi tokie griežti kaip ekspertui kvalifikacijos reikalavimai. Specialistui užtenka turėti specialių žinių ar įgūdžių, turėti tam tikrą profesiją, tuo tarpu ekspertui reikalingas specialus parengimas, aukštasis išsilavinimas, reikalavimas būti įrašytam į Lietuvos Respublikos ekspertų sąrašą. Pažymėtina, jog formalių reikalavimų nebuvimas nereiškia, kad neturi būti rūpinamasi specialisto, dalyvaujančio procese, turima kvalifikacija, kuri dažnai nėra žemesnė už eksperto kvalifikaciją. Specialisto turimų specialiųjų žinių sąvoka nėra apibrėžta pagrindiniuose viešajam admi-

nistravimą reglamentuojančiuose teisės aktuose.

Specialiųjų žinių panaudojimo praktika yra aiškiai reglamentuota ir nusistovėjusi teismų darbe. Kadangi neabejotina, kad specialių žinių panaudojimo poreikis kyla priimant įvairių sričių administracinius sprendimus (dėl teritorijų planavimo bei statybų, žemės ūkio santykiuose, aplinkos apsaugos srityje ir pan.), teismų praktikoje suformuluoti principai ir nuostatos gali sėkmingai būti naudojami ir taikant specialiąsias žinias ir viešajame administravime. Įtvirtinant specialių žinių panaudojimą viešajame administravime būtų naudinga pasitelkti ir gerąją užsienio šalių praktiką atlikus šio klausimo išsamesnį tyrimą.

Kalbant apie ikiteisminį administracinių ginčų nagrinėjimą ekspertizės, ekspertinio tyrimo, eksperto, specialisto ir kitos susijusios sąvokos bei veiklos nuostatai turi būti taikomi visiškai analogiškai kaip ABTĮ.

70 Informacija apie eksperto paiešką ES šalyse: <<https://e-justice.europa.eu/printContentPdf.do?printPdfAll=1&plang=lt&idTaxonomy=37146&action=printContentPdf&initExpCourtRes=1&useContId=188249>>.

71 Lietuvos Respublikos Seimas. *Analitinė apžvalga*. 21/42: <https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=32865>.

THE NEED TO APPLY SPECIALIZED KNOWLEDGE IN PUBLIC ADMINISTRATION

Eglė Bilevičiūtė

Summary

Administrative procedure does not only include judicial disputes, but the need for the use of special knowledge also arises in the process of making various administrative decisions in public administration and in the process of settling administrative disputes out of court, i.e. in administrative procedure or quasi-judicial procedure. The staff of the various institutions are, by virtue of their official (job) requirements, specialists in their respective fields and can be regarded as possessing specialised knowledge, including specific legal knowledge. However, the Law on Public Administration of the Republic of Lithuania does not provide for the participation of an expert or specialist in administrative decision-making. Therefore, the competence of a specialist is at the discretion of the abovementioned institutions. Administrative disputes often arise in the exercise of the functions of the executive power, usually between a person and a public administration entity, and are resolved by means of the rules of administrative procedure. If an administrative dispute arises, it may be settled by quasi-judicial bodies such as the various administrative disputes commissions. A quasi-judicial dispute that has not been resolved may be referred further to an administrative court. The staff of the various public administration bodies

may not have all the necessary specialised knowledge, including legal knowledge, as administrative disputes cover a wide range of different areas of activity. The Law on Administrative Procedure of the Republic of Lithuania regulates that in an administrative case, if questions arise which require special knowledge in the field of science, art, technology or craft, the court or judge must appoint an expert or commission an expert examination to be carried out by an expert body. The court may also rely on the explanations of specialists in administrative disputes. The concepts of expert and specialist are also defined in the Law on Administrative Procedure of the Republic of Lithuania. However, neither the Law on Public Administration of the Republic of Lithuania, nor the Law on the Procedure for Pre-Trial Administrative Disputes of the Republic of Lithuania, nor the Law on Tax Administration of the Republic of Lithuania contain provisions on the use of special knowledge in pre-trial proceedings.

The purpose of this article is to identify the need for the use of special knowledge in public administration activities.

Keywords: public administration, administrative procedure, special knowledge, legal knowledge, expert, specialist.